

Λίγα λόγια για τον ζωγράφο Ηλία Παπαγιαννόπουλο

Κυριάκος Κατζουράκης - 05/07/2019

Τα χρόνια που σπούδασα ζωγραφική η ΑΣΚΤ ήταν δίπλα στην αρχιτεκτονική και φυσικά κάναμε κοινές παρέες.

Τα χρόνια που σπούδασα ζωγραφική η ΑΣΚΤ ήταν δίπλα στην αρχιτεκτονική και φυσικά κάναμε κοινές παρέες. Συχνά παρακολουθούσα τις διαλέξεις στις πτυχιακές της αρχιτεκτονικής. Είχα την τύχη να παρακολουθήσω την πτυχιακή τού Ηλία Παπαγιαννόπουλου με θέμα την Μπραζίλια του Oscar Niemeyer και τη μοντέρνα αρχιτεκτονική της Βραζιλίας. Ήταν η πρώτη φορά που είδα και άκουσα τη σχέση της τέχνης με την πολιτική.

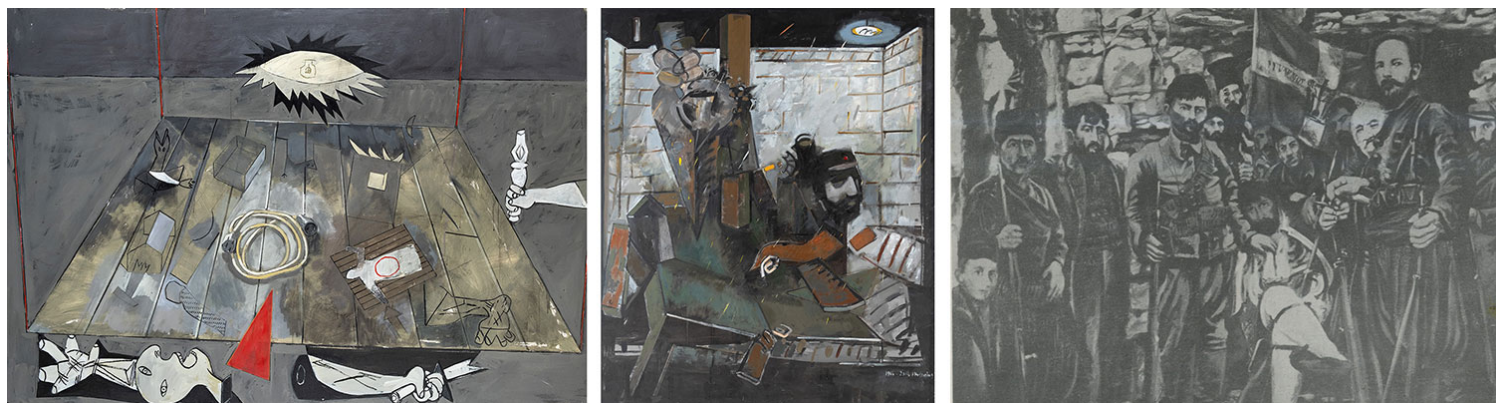
(Αριστερά) «Αντίσταση», τέμπρα σε χαρτόνι, Η.Παπαγιαννόπουλος 1963, (Δεξιά) «Επιτύμβιο», ακρυλικό, Κ. Κατζουράκης, 1965

Όλοι οι φίλοι του αδερφού μου Δημήτρη στην Αρχιτεκτονική Σχολή ήταν διαβασμένοι και ζήλευα τον τρόπο που μιλούσαν, που ονειρεύονταν στη δουλειά τους. Ανάμεσά τους ο Ηλίας Παπαγιαννόπουλος και ο Κυριάκος Κρόκος, που θαύμαζα τα σχέδιά τους όσο και του αδερφού μου. Ειδικά ο Ηλίας είχε πάντα μια καλή κουβέντα για τον άλλον, όταν κάτι του άρεσε το έδειχνε και καμάρωνε σα να ήταν δικό του. Μια μέρα είχα σχεδιάσει με μολύβι δυο τεράστια πρόσωπα στη μαρμάρινη είσοδο της γκαρσονιέρας του Δημήτρη -μόλις είχα δώσει εξετάσεις στην ΑΣΚΤ και ένοιωθα ασφυξία με το υποχρεωτικό κάρβουνο των εξετάσεων στο 70x50 εκ. τελάρο- και σχεδιάζοντας χωρίς στόχο αισθανόμουν ότι το χέρι μου αγκάλιαζε όλη την ορθομαρμάρωση της εισόδου. Τα δυο πρόσωπα μου φαίνονταν μοντζούρες, αλλά μου άρεσε το αποτέλεσμα χωρίς να ξέρω γιατί. Την επομένη ο Ηλίας ρώτησε ποιανού είναι τα σχέδια, και όταν του είπα εγώ ότι ήταν δικά μου, ενθουσιάστηκε φωνάζοντας «είναι τρομερά, ελεύθερα, εξπρεσιονιστικά, είναι Μπουζιάνης», παραληρούσε σα να τα είχε κάνει ο ίδιος. Έτσι αγάπησα έναν ζωγράφο που αγνοούσα, τον Ν. Μπουζιάνη.

Ένα βράδυ στην ταβέρνα του Κιτσίκη στην Καισαριανή, κάπου το 1964, τρωγοπίναμε με την παρέα του αδερφού μου. Στο διπλανό τραπέζι καθόταν μια μικρή με μαύρα ρούχα. Χτύπαγε η καρδιά μου για τα σκούρα μάτια της. Είχα μεθύσει απ' τη μυρωδιά του κρασιού απ' τα βαρέλια, παρά απ' το ίδιο το κρασί. Μοσχοβόλαγαν τα μάτια της, μύριζα την απόσταση απ' το βλέμμα της και δεν γινόταν παρά να χορέψω. Είναι η μόνη φορά που χόρεψα ζεϊμπέκικο και εννοούσα το κάθε βήμα μου. Ήταν ένα πήγαιν' έλα προς αυτά τα μάτια, αυτή όμως κοίταζε αλλού. Όταν το κατάλαβα, έχασα τον ρυθμό μου και κάθισα βαριά ηττημένος. Αρχισα να πίνω, αλλά είχε χαθεί η μυρωδιά πια. Ζαλίστηκα σύντομα και βγήκα έξω να ξεράσω. Με ακολούθησε ο Ηλίας και μου τραγούδησε για να με παρηγορήσει το «μαύρα μάτια μαύρα φρύδια, κατσαρά μαύρα μαλλιά, και το πρόσωπο σαν κρίνο και στο μάγουλο ελιά». Όταν γυρίσαμε μέσα, ο Ηλίας χόρεψε ένα Απτάλικο κι η μικρή του χτύπαγε παλαμάκια. Αυτό μαλάκωσε την ήττα μου. Εκείνο το βράδυ έμαθα τον Μάρκο κι αγάπησα τον Ηλία.

Μαγευόμουν από τις ιστορίες του για το αντάρτικο.

Στα πρώτα μου έργα, επηρεασμένος από τα σκίτσα του, έκανα διάφορες συνθέσεις με τολμηρές γραμμές. Μια μέρα ζωγράφισα ένα χέρι να κρατά μαχαίρι, έτσι στον αέρα, ένα χέρι οπλισμένο και ενωμένο με το μαχαίρι, λίγο κυβιστικό, λίγο Πικασσικό και μια στήλη με ένα άγαλμα του Άρη. Ακόμα και σήμερα χρησιμοποιώ την εικόνα του χεριού με το μαχαίρι και τη βάζω σαν στοιχείο αναφοράς σε διάφορα έργα μου.

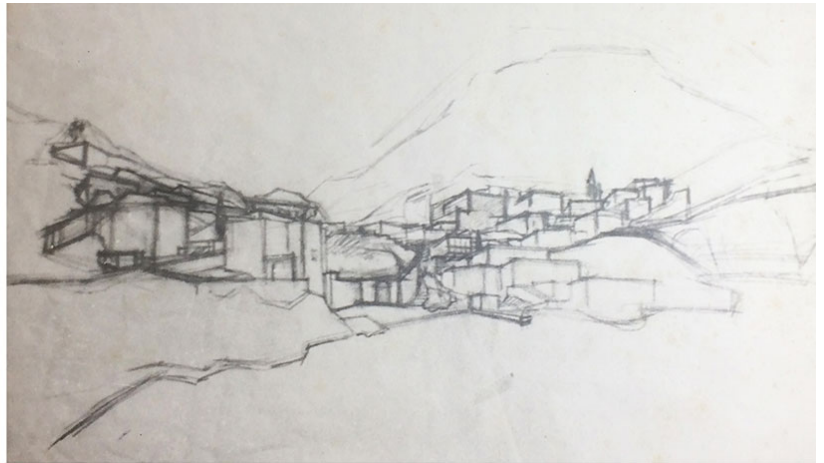
(Αριστερά) «Guernica», λάδι σε καμβά, Κ.Κατζουράκης, 1963-2013, (Μέση) «Άρης», λάδι σε καμβά, Κ.Κατζουράκης, 2015-2016,

(Δεξιά): «Ομαδικό πορτρέτο», κόλλα σε καμβά, Η.Παπαγιαννόπουλος, 1978

Τότε εκείνα τα σχέδιά μου έμοιαζαν σα να έβγαιναν από τις αφηγήσεις του, γιατί εκτός του ότι ήταν εξαιρετικός ζωγράφος, ήταν και μεγάλος παραμυθάς. Σ' αυτές τις συνθέσεις προσπαθούσα να εξαφανίζω το θέμα, ήθελα το θέμα να αποκαλύπτεται σιγά-σιγά. Καταλάβαινα ότι η σύνθεση δεν είναι θεόσταλη έμπνευση, είναι ζήτημα σχεδίου. Προσπαθούσα να καταλάβω τι είναι το Σχέδιο και ακόμα προσπαθώ. Δεν υπάρχουν ασφαλείς ακαδημαϊκοί κανόνες για το σχέδιο, το σχέδιο είναι πάντα προσωπικό, είναι σαν τον γραφικό χαρακτήρα. Κι επειδή -λόγω καταπιεσμένου αριστερόχειρα- ήμουν κακογράφος, τότε ένοιωθα να υστερώ και στο σχέδιο.

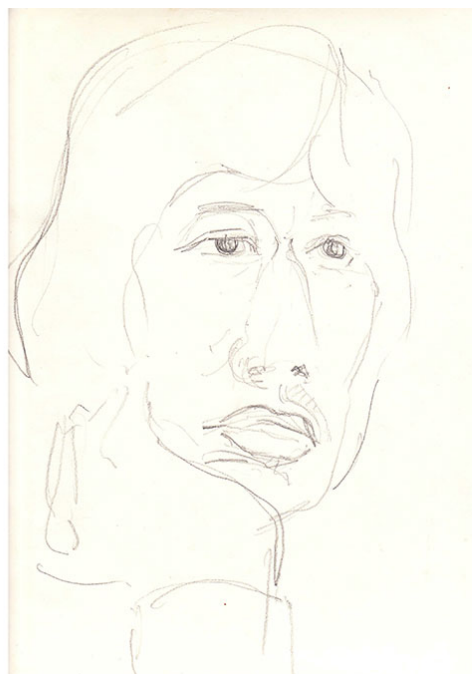
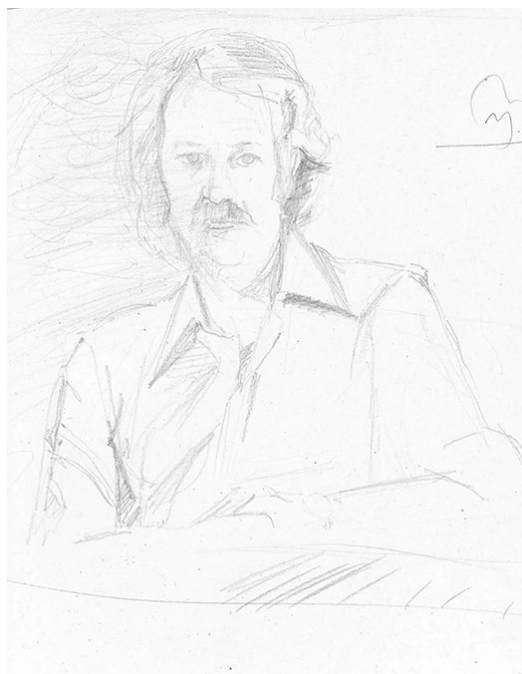
Η αγάπη μου για το σχέδιο ξεκίνησε όταν άρχισα να χαζεύω τον αδερφό μου, που έκανε προσχέδια σε ριζόχαρτο. Έχει αυτήν την ικανότητα να μη βάζει περιττές γραμμές και να σχεδιάζει σα να αιχμαλωτίζει με το σχέδιο μια εικόνα που ίπταται. Όταν μετά από λίγα χρόνια ανακάλυψα το σχέδιο του Πικιώνη, κατάλαβα το σχέδιο του Δημήτρη.

Ήταν αφομοιωμένα όλα τα στοιχεία του Πικιώνη σε ένα σχέδιο όμως σύγχρονο, δεν ήταν ρετρό, ούτε νοσταλγία. Είχε συνεχίσει τη ματιά του Πικιώνη, αλλά μετουσιωμένη στα δικά του οράματα. Πάντα ονειρευόμουν ότι θα δουλεύουμε μαζί, όπως ονειρευόμουν ότι μαζί οι δυο μας θα αλλάξουμε τον κόσμο. Η αυστηρότητα στα σχέδια του Δημήτρη έβγαινε από τη λειτουργικότητα του θέματος. Όταν σχεδίαζε μια πόρτα, ήταν σίγουρο ότι, εκτός του ότι ήταν μια ωραία πόρτα, θα άνοιγε και θα έκλεινε χωρίς πρόβλημα. Ένα καλό σχέδιο, ένα καλό έργο, έχουν δεύτερα και τρίτα επίπεδα που πλέκουν μια μαγική σχέση με την τελική όψη. Συνήθως είναι έργα φαινομενικά ήρεμα και σε προσκαλούν να τα ανακαλύψεις. Κι αν δώσεις τον χρόνο που ζητάνε, τα απολαμβάνεις. Είναι σαν την καλή μουσική, που απαιτεί χρόνο και αυτοσυγκέντρωση, αλλιώς ακούς μόνο νότες.

(Αριστερά) «Σίφνος», μολύβι, Η. Παπαγιαννόπουλος, 1990, (Δεξιά) προσχέδιο Διπλωματικής Εργασίας, Η.Παπαγιαννόπουλος, 1965

Μου άρεσε το σχέδιο του Ηλία πολύ, και ο τρόπος που μίλαγε για την τέχνη, όπως και το σχέδιο του Κρόκου, που μαζί με τον Δημήτρη και τον Ηλία διαμορφώνανε οι τρεις τους μια ιδιόμορφη αρχιτεκτονική σχεδίαση.

(Αριστερά και Μέση) Η. Παπαγιαννόπουλος : Πορτρέτα Δ. Κατζουράκη, Κ. Κρόκου, 1977, (Δεξιά) Αυτοπροσωπογραφία, 1974

Διαφορετικοί μεταξύ τους, αλλά όντας ιδεολογικά συγγενείς, διαμόρφωναν τη Νέα Αρχιτεκτονική, που εκτός απ' τη λειτουργικότητα, την αρμονία και τη γνώση των νέων υλικών, περιλαμβάνει τον σεβασμό στην ιστορία και στον υπάρχοντα χώρο. Τελικά η κοινή επιρροή αυτής της παρέας ήταν ο Πικιώνης, ο τολμηρός Κωνσταντινίδης, ο Γκίκας, ο Δεσποτόπουλος και ο ποιητής Ν. Εγγουόπουλος. Είναι να μην τους ζηλεύεις;

Την εποχή που σπούδαζα στην ΑΣΚΤ (1963 - 1968) αγαπούσα τρεις ζωγράφους και φίλους μου, τους καλοτεχνίτες Λευτέρη Ρόρο, Λευτέρη Γιαννουλόπουλο και τον Ηλία.

Ο Ηλίας σχεδίαζε διαφορετικά, με πολλές γραμμές και σβησίματα. Κάθε προοπτικό του γινόταν ένας ασπρόμαυρος πίνακας που παλλόταν από το φως που ανέδυε. Πιστεύω ότι ήταν σπουδαίος ζωγράφος, και δεν το λέω τιμητικά, το εννοώ. Είχε το χάρισμα της επεξεργασίας της φόρμας.

Το πώς κατάφερνε να μην γίνονται εξπρεσιονιστικά τα έργα του, γεμάτα σβησίματα, αλλαγές, πάστα, λάδι πάνω σε πλαστικό, είναι ένα θαύμα. Θυμάμαι ένα μεγάλο σχέδιό του σε χαρτί του μέτρου, με άσπρο χρώμα, με θέμα τον Σπύρο (το πρώτο παιδί του) στα εννιά του αν θυμάμαι καλά. Το έργο είχε όλη τη χαρά της ζωής, τη γοητεία του πλούσιου λόγου του ίδιου του Ηλία. Μίλαγε για το σχέδιο του Πικάσσο, του Μόραλη, καμάρωνε το παιδί του, έτσι που το σχεδίασε να ποζάρει, καθισμένος σε μια καρέκλα καφεενείου.

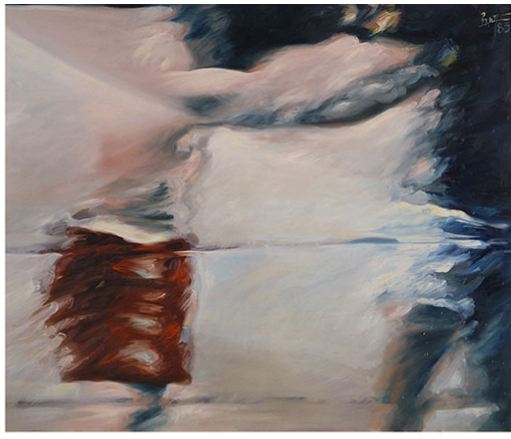
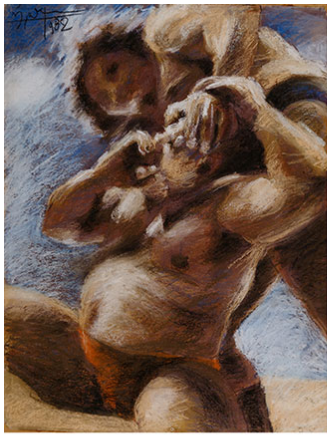
(Αριστερά) «Παιδιά με πατίνια» , μολύβι και κιμωλία σε στρατσόχαρτο, Η. Παπαγιαννόπουλος, 1974, (Δεξιά) «Ύπνος», παστέλ , Η. Παπαγιαννόπουλος, 1983

Ο Ηλίας άνοιγε μπύρες, γιόρταζε το σχέδιό του, περιέγραφε αυτό που λέμε σήμερα απαξιωτικά ελληνικότητα μιλώντας για τον Τσαρούχη, για το σχέδιο του Θεόφιλου, για τα μαγικά ακρογιάλια στους μικρούς πίνακες του Πικιώνη ζωγραφισμένους με ίχνη της ιστορίας, μικρές κηλίδες και απειροελάχιστες γραμμούλες που συνέθεταν τα τοπία του. Το αντίθετο του εξπρεσιονισμού. Αυτός ήταν ο παθιασμένος Ηλίας, η χαρά της ζωής και του έρωτα.

(Αριστερά) Χωρίς τίτλο,ακουαρέλα, Η.Παπαγιαννόπουλος,1984, (Δεξιά) «Λούμενες», ακρυλικό σε ξύλο, Η. Παπαγιαννόπουλος, 1974

Κάποια χρόνια μετά, πολλά χρόνια, πέρασα ένα βράδυ από το γραφείο του όταν ζωγράφιζε τη σειρά με τους παλαιστές. Το γραφείο ήταν το ατελιέ του, κάτι μεταξύ ρινγκ του μποξ και αρένας. Ήθελε να μου δείξει όλα τα έργα, το ένα πάνω στ' άλλο, μεθυσμένος με μπύρες, ούισκι και χρώματα. Μια ζωντάνια απίστευτη, και έργα που το ένα έμπαινε μέσα στο άλλο σα να ήταν σινεμά.

(Πάνω αριστερά) «Λαβή», παστέλ, Η. Παπαγιαννόπουλος, 1982, (Μέση) «Χτύπημα», λάδι σε μουσαμά, Η. Παπαγιαννόπουλος, 1988, (Πάνω δεξιά) «Armstrong-Till», λάδι σε μουσαμά, Η. Παπαγιαννόπουλος, 1990, (Κάτω) «Ρινγκ», παστέλ, Η. Παπαγιαννόπουλος, 1979

Έτσι θα θυμάμαι πάντα τον Ηλία, σε μια διαρκή κίνηση, μια σπείρα που κινείται με άξονα τον εαυτό που θέλει να ξεφύγει από την τροχιά του και να πετάξει στον ουρανό.

«Ποδηλάτης», λάδι σε μουσαμά, Η. Παπαγιαννόπουλος, 1984

Εισαγωγική εικόνα : «Τοπίο», λάδι σε μουσαμά, Η. Παπαγιαννόπουλος, 1975